
ГЕОПОЛІТИЧНІ ТА МЕДІЙНІ ВИМІРИ СУЧАСНОСТІ

Медіафорум : аналітика, прогнози,
інформаційний менеджмент :
зб. наук. праць. – Чернівці :
Чернівецький нац. ун-т, 2020. –
Том 8. – С. 13-31

Mediarorum: Analytics, Forecasts,
Information Management:
Collection of Research Articles. – Chernivtsi:
Chernivtsi National University, 2020. –
Vol. 8. – pp. 13-31

<https://doi.org/10.31861/mediaforum.2020.8.13-31>

УДК: 327.7: 314.15

© Віра Бурдяк¹

УЧАСТЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИХ ДЕРЖАВ У ВИРІШЕННІ МІГРАЦІЙНОЇ КРИЗИ СУЧАСНОСТІ

У статті проаналізовано сутність рішень та діяльності провідних міжнародних організацій у справі врегулювання міграційної кризи сучасності, а також сприйняття світовою спільнотою Глобального договору про безпечну, впорядковану та легальну міграцію, який був розроблений під егідою ООН і прийнятий країнами-членами цієї організації 10 грудня 2018 р. у м. Марракеші (Марокко). Це була перша міжнародна компромісна угода між країнами донорами і реципієнтами мігрантів. Понад 160 держав підписали Договір, вважаючи, що вже давно назріла необхідність міжнародній спільноті досягти більш реалістичного розуміння глобальної міграції. Частина держав відмовилася підписати Договір, серед яких були сім держав ЄС та Україна. За змістом Договір спрямований на лібералізацію режиму міграції, що пояснювало його неприйняття багатьма урядами і політичними силами. Неприєднання до Договору ряду країн, які приймали мігрантів, знижує потенційний ефект його застосування. Однак, він може бути корисний для підвищення ефективності легальної міграції, регулювання працевлаштування кваліфікованої робочої сили, в чому зацікавлені країни-реципієнти. Криза міграційної політики окремих держав показала, що низький рівень гармонізації національних законодавств щодо притулку біженців значною мірою сприяв поширенню катастрофи і збільшенню розриву в чисельності шукачів притулку, яких держави змушені були приймати на свою територію.

13

¹ Доктор політичних наук, професор кафедри політології та державного управління факультету історії, політології та міжнародних відносин Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. E-mail: v.burdjak@chnu.edu.ua; <http://orcid.org/0000-0003-0037-2173>

Ключові слова: міжнародні організації, міжнародне законодавство про легальну міграцію, національні держави, міграційні процеси, мігранти.

Participation of international organizations and national states in solving the modern migration crisis

The article analyzes the essence of decisions and activities of leading international organizations in resolving the current migration crisis, as well as the perception of the world community of the Global Compact for Safe, Orderly and Regular migration, which was developed under the auspices of the UN and adopted by the member countries of this organization on December 10, 2018 in Marrakesh (Morocco). This was the first international compromise agreement between the donor- and recipient-countries. More than 160 States have signed the Compact, believing that it is long overdue for the international community to come to a more realistic understanding of global migration. Some countries refused to sign the Compact, including seven EU States and Ukraine. The content of the Compact is aimed at liberalizing the migration regime, which explains why it was rejected by many governments and political forces. Non-acceptance of the Compact by a number of countries that have accepted migrants reduces the potential effect of its application. However, it can be useful for improving the efficiency of legal migration, regulating the employment of skilled labour, which is of interest to the recipient-countries. The crisis in the migration policy of some countries has shown that the low level of harmonization of national legislation on refugee shelter has significantly contributed to the spread of the disaster and the increase in the number of asylum seekers that the countries had to accept on their territory.

Keywords: international organizations, international legislation on legal migration, nation states, migration processes, migrants.

Постановка проблеми. У сучасному світі переміщення людей стало вже звичним явищем. Люди змінюють місце проживання та працевлаштування з незапам'ятних часів. Якщо одні переїжджають в пошуках кращої роботи, освіти, економічних благ чи для возз'єднання з сім'єю, то інші змушені втікати від конфліктів, тероризму чи порушення прав людини. Зростає кількість тих, хто знімається з обжитих місць через наслідки зміни клімату, стихійних лих чи інших чинників екологічного характеру. До європейських країн завжди прагнули мігранти з усього світу і на початку XXI століття ці тенденції лише

зміцнилися. Втім, міграційна криза, викликана зростанням політичної нестабільності в арабських державах Азії, масові протести і військові дії в Лівії, Іраку, Марокко, Єгипті, анексія Криму та війна на Сході України, і зрештою, громадянська війна в Сирії, знову змусили в 2015-2020 рр. мільйони людей залишати домівки і шукати захисту в Європі, Канаді, США тощо, тобто стабільних демократіях.

Більша ніж будь-коли кількість людей живе не в тих державах, в яких вони народилися. Якщо на початку XXI століття кількість мігрантів у світі становила майже 173 млн осіб, то в 2019 р. їх кількість вже досягла 272 млн. Втім, частка міжнародних мігрантів у загальній кількості жителів Землі майже не змінюється впродовж останніх десятиліть: 2,3% населення планети в 1980 р., 2,8% – 2000 р. та 3,4% в 2017 р. (Міграція). За офіційними даними Євростату в 2015 р. зареєстровано понад 1,2 млн осіб, які вперше шукали притулку в країнах Євросоюзу. Зазвичай це були вихідці з Сирії, Афганістану та Іраку. Для одних міграція є питанням вибору, для інших – питанням життя і смерті. У світі налічується 70 млн примусово переміщених осіб, включаючи 26 млн біженців, 3,5 млн шукачів притулку і понад 41 млн внутрішньо переміщених осіб (Євростат). Тож масштаби світової міграції населення не дозволяють залишати це явище без належної уваги науковців та сучасного політичного процесу. Практично важко назвати державу, якої не торкнулися б світові міграційні процеси. У коловорот вихру сучасних міграційних потоків втягнені країни-донори і країни-рецепієнти. Все це свідчить про актуальність проблеми і необхідність її подальшого детального дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Міграції населення належать до складних системних об'єктів дослідження і вимагають постійної уваги і з боку держави, і з боку експертів. Їх складність, багатоаспектність і соціологічний характер передбачають необхідність комплексного, всебічного вивчення. Розроблені в останні кілька десятиліть теоретичні концепції, методологічні принципи і методичні підходи, що складають арсенал потрібних досліднику знань, на даний час виявилися не цілком достатніми для пояснення і прогнозування сучасних міграційних процесів. Тож кількість дослідницьких робіт щорічно зростає, розширюється їх тематичний діапазон. Нові завдання і явища привертають пильну увагу журналістів, політиків, юристів, правозахисників, урядів, органів правопорядку, але в першу чергу, звичайно ж, науковців. Крім багатьох зарубіжних, у цій царині

ні плідно працюють також українські вчені, зокрема В. Євтух (Євтух, 1996), Н. Бурейко (Бурейко, 2014), М. Катеринчук (Катеринчук, 2000), О. Малиновська (Малиновська, 2004), О. Пуригіна і С. Сардак (Пуригіна, Сардак, 2007), Ю. Римаренко (Міграційні процеси, 1998), Б. Юськів (Юськів, 2009) та інші. Втім, все ще існує необхідність створення теоретико-методологічних основ і системи методичних прийомів, підходів до вивчення міграційних процесів, аналізу та систематизації емпіричних і статистичних даних, які б відповідали сучасним потребам.

Мета даної статті полягає в дослідженні участі міжнародних організацій та національних держав у вирішенні міграційної кризи сучасності та аналізі правових документів, які легітимізують даний процес.

Виклад основного матеріалу. Безпрецедентні масштаби міграційних потоків не перестають накривати хвилями країни Євросоюзу, лідери яких, в свою чергу, невпинно генерують нові вкрай суперечливі ідеї. Дехто міркує про мультикультурне суспільство, толерантність, можливість асиміляції мігрантів, інші цілком негативно сприймають і всіляко критикують політику, лояльну до мігрантів, що прибувають. Полярні думки не вирішуються, а лише висвітлюють проблеми і труднощі, пов'язані з біженцями в суспільстві, загострюють увагу громадськості на суперечках, які неминуче виникають у зв'язку з труднощами асиміляції іноземців до нового суспільства.

Міграційна хвиля в державах Європи. У 2015 р. понад мільйон мігрантів, переважно з держав Азії, кинулися в пошуках захисту до берегів Південної Європи, через Середземне море на човнах, які не завжди були придатні для такої тривалої та небезпечної подорожі (Суворова, 2018, 177). Добравшись до європейського континенту, вони прагнули просунути далі на північ, в Німеччину чи Швецію. Наплив же мігрантів у 2018 р. можна порівняти з ситуацією 2013 р. Шляхи транспортування мігрантів через Середземне море вдалося блокувати і кількість незаконного перетину кордонів Євросоюзу за даний рік знизилася на 30%. «Вже не слід говорити про міграційну кризу», – заявив Ф. Леггері, глава Агентства європейської прикордонної та берегової служби Євросоюзу (Frontex news release, 2018).

Втім, неконтрольований наплив шукачів притулку, який отримав назву «міграційна криза» чи, правильніше, «криза біженців», мав серйозні наслідки для Євросоюзу і проявився найперше в громад-

ській думці, ЗМІ, політичному порядку денному на наднаціональному рівні та в державах-членах ЄС.

Криза викликала запеклі дискусії серед політиків і громадян про кількість біженців, яких могли прийняти країни ЄС, а також і про умови їх утримання та надання притулку. Багато громадян, журналістів і політиків, незалежно від політичних переконань, звинуватили Євросоюз у нездатності впоратися з кризою. Деякі були невдоволені тим, що ЄС доклав недостатньо сил, щоб надати необхідну допомогу біженцям, поділити мігрантів між країнами, прискорити процес розгляду їх заяв (Vauböck, 2018, 141). Інші вважали, що ЄС погано захищає загальний зовнішній кордон, і вимагали негайно переглянути Шенгенський кодекс (Niemann, Zaun, 2018, 18).

Громадяни Німеччини поклали провину за кризу на свій національний уряд, обурювалися позицією канцлера А. Меркель, яка дозволила занадто великій кількості мігрантів прибути до країни. Так, радикальна права партія «Альтернатива для Німеччини», критикуючи уряд з початку літа 2015 р., швидко підвищила свій рейтинг. Радикали критикували уряди також в Нідерландах, у Франції – країнах, які прийняли значно менше біженців. Зважаючи на загрозу кризи, лідери Євросоюзу вимушено розпочали реформи у важливих напрямках і політиці біженців (Войников, 2017, 50), зосередили увагу на зовнішньополітичних аспектах міграційної політики. У зв'язку з ситуацією та реакцією на неї держав, міжнародні організації – Генеральна Асамблея ООН, Департамент з економічних та соціальних питань ООН (UNDESA), Європейський Союз, Міжнародна організація з міграції (МОМ) та ряд інших шукали шляхи для нормалізації процесу. Зрештою, ООН прийняла рішення про створення рамкового документу, який би на правовій основі унормував кризову ситуацію. Проаналізуємо цей важливий документ – «Глобальний Договір про безпечну, впорядковану та легальну міграцію» і його сприйняття державами при вирішенні світової міграційної кризи.

Глобальний Договір та реакція на нього світових лідерів. 10 грудня 2018 р. на конференції в марокканському місті Марракеш 164 держави світу прийняли «Глобальний Договір про безпечну, впорядковану та легальну міграцію» (UN General Assembly, 2018). Це була перша міжнародна компромісна угода між країнами донорами і реципієнтами мігрантів. Канцлер Німеччини А. Меркель привітала учасників зустрічі з цією подією, заявивши, що давно вже час міжнародній

спільноті досягти більш реалістичного розуміння глобальної міграції. Але радість щодо цієї важливої події, була затьмарена відмовою ряду держав приєднатися до Договору, серед яких були і сім країн Євросоюзу.

За півроку до конференції в Марракеші, в липні 2018 р. держави світу під егідою ООН досягли консенсусу на міжурядових консультаціях щодо тексту Договору. Переговори розпочалися ще в 2016 р. після прийняття Генеральною Асамблеєю ООН Декларації про біженців та мігрантів, в якій глави держав і урядів 193 країн-членів ООН зобов'язалися об'єднати зусилля і координувати свої дії перед лицем глобального феномена масштабних переміщень біженців і мігрантів, у повній відповідності з міжнародним правом і правами людини. В основу Договору передбачалося покласти чітке розуміння про те, що проблеми транскордонних переміщень ефективніше вирішувати силами всієї світової спільноти, шляхом посилення глобального управління і міжнародної координації дій.

18

Консультації стосовно підготовки тексту зайняли півроку. Їх вели в двох напрямках: «Глобальний Договір про безпечну, впорядковану і легальну міграцію» при підтримці Швейцарії і Мексики; та «Глобальний Договір про біженців», під керівництвом Верховного комісара ООН у справах біженців. Проте, в грудні 2017 р. Адміністрація Президента США Д. Трамп оголосила про відмову держави підписати Договір, мотивуючи своє рішення тим, що він здатний «підірвати суверенне право США проводити в життя імміграційні закони і охороняти державний кордон» (U.S. Ends Participation, 2017), що Договір «містить численні положення, які несумісні з політикою США щодо мігрантів та біженців і принципами адміністрації Трампа стосовно міграції». При цьому посол США в ООН Н. Гейлі наголосила, що «Америка пишається своєю іммігрантською спадщиною та давнім моральним лідерством у наданні підтримки мігрантам і біженцям у всьому світі» («Ми самі вирішимо, як контролювати»).

Очікувалося, що Договір підпишуть представники 192 держав. Тож США були єдиною країною-членом ООН, яка відмовилася це зробити. «У нас є 192 країни, які погодились на текст, і ми тримаємо двері відкритими для США, які можуть повернутися», – зазначив голова Генеральної Асамблеї ООН М. Лайчак (займав посаду голови 72-ї сесії ГА ООН у період з вересня 2017 р. до вересня 2018 р.), виступаючи в штаб-квартирі організації в Нью-Йорку (Країни ООН

погодили). Але незабаром аналогічну заяву зробив міністр внутрішніх справ Австралії П. Даттон, який також посилався на загрозу національним інтересам і суверенітету своєї країни. Згодом сумніви в правильності приєднання до ініціативи ООН стали висловлювати і держави-члени Європейського Союзу.

Першим висловив невдоволення умовами Договору уряд Угорщини на чолі з прем'єр-міністром В. Орбаном. Він відмовився від участі в конференції під приводом, що документ суперечить інтересам країни і європейській безпеці, а також і просто здоровому глузду (Угорщина виступила проти...). Слід підкреслити, що в жовтні 2016 р. в Угорщині відбувся референдум, вперше після 2003 р., коли громадяни голосували за рішення про вступ до Євросоюзу. У 2016 р. угорцям запропонували відповісти лише на одне запитання: «Чи схвалюєте Ви право ЄС на примусове розселення в Угорщині громадян інших держав без згоди угорського парламенту?». За підсумками 2015 р. Угорщина виявилася лідером по кількості заявників-мігрантів на отримання дозволу на громадянство, у порівнянні з чисельністю населення держави (17699 осіб, які шукали притулку, на 1 млн. жителів), що «знайшло вираження у загальному запереченні», тобто негативній відповіді на запитання референдуму (Евростат).

За результатами референдуму 90% угорців вважали мігрантів тягарем для всієї системи соціального забезпечення країни; 86% – були невдоволені впливом мігрантів на угорську культуру та традиції; 83% – заявили, що присутність мігрантів згубно впливає на угорську економіку; 76% – вбачали в біженцях джерело терористичної загрози; від 70 – до 80% заперечували право Європейського Союзу на примусове розселення іноземців в Угорщині, без згоди парламенту (Migration in Europe).

У другому півріччі 2018 р. у Раді Євросоюзу головував уряд Австрії, який за прикладом В. Orbana також заявив, що «міграцію не можна віднести до прав людини, і ми самі хочемо вирішувати, кого впускати в країну» (Австрія відмовилася підписати). Водночас, про це заявили і партнери угорського прем'єра по Вишеградській групі – Польща та Чеська Республіка. Вказані держави аргументували свої рішення «національними інтересами», «принципами суверенітету» і необхідністю диференціювати легальну та нелегальну міграцію (Carrera, 2018, 11). Підписати Глобальний Договір відмовилася і Сло-

ваччина, що ледь не привело до відставки міністра МЗС М. Лайчака, який особисто брав участь у підготовці документу.

Оскільки прем'єр-міністр Бельгії Ш. Мішель прагнув підписати Договір у Марракеші, незважаючи на спротив партнера по коаліції – фламандської крайньої правої партії N-VA, то через це мало не розпався коаліційний уряд. Втім, партія N-VA таки вийшла з уряду, на знак протесту проти рішення прем'єр-міністра.

Таким чином, Глобальний Договір про міграцію викликав черговий розкол в ЄС та запеклі дебати в низці держав-членів – Німеччині, Естонії, Хорватії, Нідерландах, Словенії і Бельгії. Останньою серед країн, які відмовилися підписати Договір, була Італія. Міністр внутрішніх справ М. Сальвіні заявив про зміну позиції Італії, яка спочатку підтримувала Договір, але потім відмовилася від участі в конференції у Марракеші.

20 — Європейська Комісія була обурена позицією держав-відмовників і заявила, що країни, які не приєдналися до Договору, очевидно його не читали. Як повідомив Центр новин ООН, такої ж думки дотримувалася і Спеціальний представник глави Організації Об'єднаних Націй з міжнародної міграції та Генеральний секретар конференції Л. Арбур. Її розчарувала відмова ряду держав приєднатися до Договору вже після того, як в результаті тривалих переговорів текст був узгоджений. Водночас, коментуючи підсумки конференції, Л. Арбур заявила, що Глобальний Договір, який підтримали понад 160 держав, – яскравий приклад успішної міжнародної співпраці (Україна не приєдналася).

Глибокий розкол між депутатами від правих і лівих партій щодо питання міграції підтвердили дебати, які пройшли в Європарламенті 29 листопада 2018 р. Ще в квітні європейські депутати більшістю голосів підтримали ініціативу ООН, але через півроку, напередодні підписання Договору багато з них висловили побоювання наслідків його реалізації, зокрема «зникнення західного світу». Ряд депутатів від соціал-демократичної фракції підтримали підписання Договору, сподіваючись, що він послужить інструментом протидії експлуатації мігрантів на ринках праці. Представники ж «зелених» відзначили подвійність і непослідовність («шизофренію») позиції інститутів ЄС: з одного боку, держави-члени не прийшли до консенсусу в Раді ЄС, а з іншого боку – Високий представник із закордонних справ і політики безпеки Ф. Могеріні привітала в Європарламенті, підписання

Договору, мета якого – зробити міграцію «впорядкованою, гуманною і стабільною», і запропонувала Євросоюзу продемонструвати свою готовність гарантувати гідні умови життя дітям мігрантів.

Тож Ф. Могеріні повністю підтримала Договір, пригадавши, що ініціатива його розробки виходила від європейців, які в 2015 р. звернулися до світової спільноти з пропозицією встановити партнерство для регулювання міграційних потоків. Вона висловила незгоду з визначенням міграції як зіткнення Півночі з Півднем, адже багато африканських країн одночасно поставляють і приймають мігрантів, а також служать транзитом для їх переміщення; заявила, що міністри закордонних справ обговорили можливість інтенсифікації та прискорення процесів переселення осіб, які потребують міжнародного захисту, «будь-то у Лівії, у Нігерії, або у будь-якій іншій країні» (Могеріні попереджає ЄС). Ф. Могеріні звернула увагу депутатів і на необов'язковий юридичний характер Договору, що по суті включає лише «перелік корисного досвіду, який держави-члени можуть перейняти одна в одній» (Франція та Італія закликають).

Попри це, запевнення Високого представника не вразили праве крило європейських депутатів, які звинуватили лівих у спробі влаштувати «божевільну гонку» на підтримку мігрантів шляхом відкриття кордонів і навіть висловили сумнів у тому, що ООН має повноваження вирішувати проблеми міграції. Противники Договору маніпулювали його змістом перед виборами до Європарламенту. Проти ініціативи ООН категорично виступали крайні праві популістські партії. Так, на зборах 8 грудня 2018 р. «проти» виступила фламандська партія *Vlaams Belang*. У них брав участь глава політико-аналітичного центру «Рух» і один з провідних ідеологів консервативного популізму в світі С. Беннон.

За два дні до конференції в Марракеші з гнівним протестом виступила Марін Ле Пен, голова «Національного фронту» Франції (Марин Ле Пен: Франція повинна). Вона назвала Договір «глобальним потопом», на тлі протестів «жовтих жилетів» у Франції і заявила, що «Президент Французької Республіки не знайшов нічого кращого, ніж сказати, що прописані в Договорі рішення відповідають європейським цінностям та інтересам Європи. «Національний фронт» просить Президента Франції відмовитися від цього акту державної зради. Якщо ця угода буде підписана, «Національний фронт» буде

боротися не на життя, а на смерть з усіма заходами, які в ньому містяться» (Макрон и Меркель).

Готуючи передвиборну Програму до президентських виборів 2017 р., Марін Ле Пен присвятила традиційним для «Національного фронту» питанням імміграції та безпеки другий розділ – «Впевнена Франція». Вона шокувала прихильників мультикультуралізму своєю позицією, наголошуючи на передвиборчих зустрічах з виборцями: «я жінка, і як жінка я відчуваю, як крайнє насильство і обмеження свобод поширюються по всій нашій державі через ісламістський фундаменталізм. Я – мати, і, як мільйони батьків, я кожної митті відчуваю неспокій за стан моєї країни і світу, який ми залишимо у спадок нашим дітям. Я – адвокат, і я почерпнула з моєї судової практики глибоку прихильність і повагу до публічних свобод, а також співчуття до жертв, які страждають від безкарності злочинців» (Марин Ле Пен: Во имя Французов!). Марін Ле Пен часто критикували за відсутність толерантності і вкрай негативне ставлення до міграції, але це не завадило їй зайняти друге місце в першому турі виборів Президента Франції в квітні 2017 р. (21,43% голосів), що дає підстави для висновку, як багато французів поділяють її точку зору.

22

Аналіз змісту Глобального Договору: міфи і реалії. Для розуміння того, чому Договір викликав таке різке не прийняття у частини держав і різних політичних сил, найперше зауважимо, що під загальною назвою було об'єднано два різних документи: один, присвячений легальній і нелегальній міграції; другий – характеризував тих, хто шукав притулок і біженців. Опоненти Договору, зокрема австрійський канцлер С. Курц, виступив проти, вказуючи, що в тексті змішані положення про тих, хто шукає притулку і трудових мігрантів. Він вважав, що Австрія сама має право вирішувати «кому буде дозволено іммігрувати, а кому – ні» («Ми самі вирішимо...»).

Такі ж побоювання висловили депутати німецького бундестагу, обговорюючи Договір на початку листопада 2018 р. (Пакт ООН о миграции). Насправді ж, у преамбулі Договору чітко зазначено, що «мігранти та біженці – це дві різні групи, становище яких регулюється окремими правовими актами. Лише біженці можуть бути забезпечені особливим міжнародним захистом відповідно до міжнародного права» (UN General Assembly, 2018, 2).

Далі, в Договорі переконливо роз'яснено, що це рамковий документ про механізм співпраці і тому не має обов'язкової юридичної

сили, а також наголошено на «суверенному праві держав визначати свою міграційну політику», в тому числі, стосовно легальної та нелегальної міграції, в рамках своєї правової юрисдикції, з урахуванням їх зобов'язань з міжнародного права (UN General Assembly, 2018, 4). Втім, ще один популярний аргумент проти Договору навів уряд Польщі – це зазіхання на державу та «кінець вестфальської системи національного суверенітету» (Польща отказалась).

Генеральний секретар ООН А. Гут'єреш спростував популярні міфи про зміст Документа, зокрема й той, що надасть можливість ООН нав'язувати міграційну політику державам-членам. Він підкреслив, що розглядає Договір, як «дорожню карту для запобігання страждань і хаосу».

Глобальний Договір ґрунтується на десяти основних принципах, серед яких суверенітет національних держав і визнання універсальних прав людини, а також включає 23 цілі для мінімізації негативних чинників міграційних процесів, захист і інтеграцію мігрантів, підвищення доступності шляхів регулярної міграції, зміцнення кордонів і боротьби з незаконною міграцією, полегшення возз'єднання сімей і репатріацію. Крім того, увагу в Глобальному Договорі приділено підтримці легальної міграції, протидії торгівлі людьми, зміцненню прикордонного співробітництва, захисту дітей та жінок і поліпшенню доступу мігрантів до основних благ.

У Договорі містяться виважені рекомендації стосовно гармонізації проїзних документів відповідно до вимог Міжнародної організації цивільної авіації та спрощення трудової мобільності шляхом візової лібералізації. ООН запропонувала ще заходи щодо захисту від експлуатації робітників-мігрантів, закликала протидіяти контрабанді і торгівлі людьми. Договір підтримав і Міжнародний надзвичайний дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ), вбачаючи в ньому положення, за допомогою яких діти мігрантів зможуть отримати доступ до освіти, охорони здоров'я, захист від експлуатації і насильства.

За словами глави філії Інституту Брукінгса (м. Доха) Т. Юсефа, слід шукати інноваційні підходи для вирішення проблем, пов'язаних з міграцією. Він вважав, що ефективні рішення з використанням нових технологій допоможуть реалізувати положення Договору, зокрема освітні програми в царині прав мігрантів. Якщо мігранти знатимуть про свої права, їм буде легше протистояти проявам дискримінації, боротися з експлуатацією.

Коментуючи конференцію в Марракеші, представник короля Марокко Мухаммеда IV, який не зміг взяти участь у події, заявив, що Договір пропонує навігацію між двома крайнощами – закриттям кордонів та неконтрольованою міграцією і вбачав у цьому його компромісний характер.

Втім, вважаємо, що баланс інтересів держав світу все ж зміщений у Глобальному Договорі в бік держав, які постачали мігрантів. Країни-реципієнти виграють набагато менше від міжнародної співпраці. Ряд положень, що викликали не прийняття у противників Договору, сприяли лібералізації міграційних режимів – заходи по легалізації нелегальних мігрантів, спрощення процедур воз'єднання сімей для мігрантів з будь-яким рівнем кваліфікації тощо. У тексті багато говорилося про обов'язки приймаючих держав щодо захисту прав мігрантів та їх інтеграції, але менше – про обов'язок країн виходу мігрантів щодо регулювання міграційних потоків, та зовсім не йшлося про обов'язки самих мігрантів шанобливо ставитися до законів і культурної спадщини країн, де вони збиралися осісти. Зважаючи, що популярні в урядах і парламентах безумовно спотворювали зміст Договору в своїх цілях, маніпулюючи громадською думкою, відсутність ентузіазму у країн-реципієнтів видавалася цілком зрозумілою.

Позиція України. Україна, у процесі міжурядового узгодження Глобального Договору, теж висловила певні застереження стосовно його прийняття, посилаючись на необов'язковий правовий характер документу і утрималася від його підписання (Україна не приєдналася). У спільному коментарі МЗС та Державної митної служби (ДМС) України вказано, що Глобальний Договір був задуманий як важливе доповнення до міжнародних інструментів та механізмів у сфері захисту і забезпечення основних прав та свобод людини.

Втім, у своїй новітній історії Українська держава зіткнулася з безпрецедентним викликом – збройна агресія Російської Федерації призвела до неспровокованої окупації Автономної Республіки Крим, м. Севастополь, їх анексії та поширення РФ міжнародного збройного конфлікту на Донеччину і Луганщину. Ці злочинні дії перетворили майже 1,5 млн громадян України на вимушених переселенців. Україна докладала всіх зусиль, щоб забезпечити права і потреби внутрішніх переміщених осіб, але попереду ще багато роботи, адже війна на Сході держави триває. Протистояння з ворогом вимагає значних матеріальних і фінансових ресурсів. Враховуючи це, Україна розгляне

можливість приєднання до Глобального Договору про безпечну, впорядковану та законну міграцію на іншому етапі за сприятливих умов (Україна не приєдналася).

Слід наголосити, що Україна завжди послідовно виконувала свої зобов'язання по міжнародних конвенціях та договорах з питань прав людини, реадмісії тощо. Попри серйозні виклики і проблеми, пов'язані з вимушеним переселенням значної кількості наших громадян всередині країни, держава продовжує приймати іммігрантів та створювати належні умови для їх перебування на нашій території. За даними ДМС України, станом на 1 жовтня 2018 р., на обліку в ДМС перебувало 275 030 іммігрантів. Лише за дев'ять місяців того ж року органи ДМС видали 10 410 дозволів на імміграцію, оформили 33 567 посвідчень на тимчасове проживання (Спільний коментар МЗС України і ДМС України).

Україна вітала розвиток міжнародної співпраці у сфері міграції та відзначила важливу роль Міжнародної організації з міграції у цьому процесі; заявила, що готова до продовження конструктивної співпраці з МОМ з широкого кола питань, пов'язаних з міграцією. Вона закликала країни, які не приєдналися до Договору, переглянути позицію та нагадала, що документ не накладає нових зобов'язань на країни-члени і не порушує їх суверенітет.

Висновки. Таким чином, слід підкреслити, що в Європі в ході багатьох громадських, політичних дебатів і спорів міграційне питання стало ключовим. Одні політичні актори вбачають у мігрантах лише загрози, інші більше плюсів ніж мінусів, хоч визнають, що ситуація вкрай складна і різнопланова. Проте, відомо, що негативне ставлення до мігрантів зазвичай переважає, породжуючи загрозу зростання не просто антимігрантських настроїв у суспільстві, а іноді таких, що тісно межують з націоналістичними.

Глобальний договір про міграцію був представлений для схвалення в Марракеші в той момент, коли в країнах, які приймали мігрантів, відчувалося піднесення популізму і популярності партій та урядів, які підтримували антимігрантські гасла, виступали проти глобального управління в усіх його проявах. Водночас, коли не лише в Європі, а й інших частинах світу був очевидний запит населення на посилення міграційної політики та надання захисту, Договір був спрямований швидше на лібералізацію режиму міграції, що пояснювало його неприйняття багатьма урядами і політичними силами.

Неприєднання до Договору ряду країн, які приймали мігрантів, знизило потенційний ефект його застосування. Однак, він може бути корисний для підвищення ефективності легальної міграції, регулювання працевлаштування кваліфікованої робочої сили, в чому зацікавлені країни-реципієнти.

Обережна позиція української сторони насамперед викликана її статусом як країни, що в основному приймала мігрантів і служила для них транзитом. Втім, багато положень Договору можуть бути підставою для налагодження креативних, прагматичних взаємин з країнами, що посилають своїх громадян на роботу в Україну, для академічних і студентських обмінів.

Гармонізація політики захисту Євросоюзу на практиці означала лише слідування не так загальним, як мінімальним стандартам захисту біженців та шукачів притулку. Криза показала, що низький рівень гармонізації національних законодавств щодо біженців у значній мірі сприяв поширенню катастрофи і збільшенню розриву в кількості шукачів притулку, яких країни змушені були приймати.

26

Джерела та література:

1. Австрія відмовилася підписати міграційний пакт ООН. URL: <https://www.dw.com/uk/%D1%97a-44734380> (дата звернення 17.10.2020).
2. Бурейко Н. Н. Международная миграция как предмет междисциплинарного исследования. *Studia Humanitatis*. Международный электронный научный журнал, 2014, №4. URL: <http://st-hum.ru/content/bureyko-nn-mezhdunarodnaya-migraciya-kak-predmet-mezhdisciplinarnogo-issledovaniya> (дата звернення 17.10.2020).
3. Войников В. В. Европейское пространство свободы, безопасности и правосудия и миграционный кризис. *Современная Европа*, 2017, №2, С. 49-54.
4. Евростат. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Main_Page (дата звернення 12.10.2020).
5. Євтух В. Етнополітика в Україні: правничий та культурологічний аспекти. Київ: Фенікс, 1996, 214 с.
6. Катеринчук М. Правове регулювання обмежувальних заходів щодо імміграції до США. Науковий вісник Чернівецького університету. Збірник наук. праць. Вип. 91: Правознавство. Чернівці: ЧДУ, 2000, С. 89-94.

7. Країни ООН погодили перший в історії глобальний договір про міграцію. URL: <https://www.dw.com/uk/%a-44671486> (дата звернення 12.10.2020).

8. Макрон и Меркель наводнят Европу миллионами мигрантов. URL: https://tsargrad.tv/articles/makron-i-merkel-navodnjat-evropu-millionami-migrantov_172310 (дата звернення 12.10.2020).

9. Малиновська О. Мігранти, міграція та Українська держава: аналіз управління зовнішніми міграціями. Київ: Вид-во НАДУ, 2004, 236 с.

10. Марин Ле Пен: «Франция должна отказаться от Договора ООН о миграции». URL: <https://regnum.ru/news/2530135.html> (дата звернення 13.10.2020).

11. Марин Ле Пен: Во имя Французов! Против мигрантов. 12 февраля 2017 г. / Русское Агентство Новостей. URL: <http://новости-мира.ru-an.info/марин-ле-пен-во-имя-французов-против-мигрантов> (дата звернення 13.10.2020).

12. Миграция. URL: <https://www.un.org/ru/sections/issues-depth/migration/index.html> (дата звернення 12.10.2020).

13. Міграційні процеси в сучасному світі: світовий, регіональний та національний виміри (понятійний апарат, концептуальні підходи, теорія та практика) / За ред. Римаренка Ю. Київ: Довіра, 1998, 911 с.

14. «Ми самі вирішимо, як контролювати наші кордони». Що відомо про Всесвітній пакт ООН про міграцію. URL: <https://tyzhden.ua/News/223713> (дата звернення 14.10.2020).

15. Могеріні попереджає ЄС, що гроші на регулювання міграції закінчуються. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2740863-mogerini-poperedzae-es-so-grosi-na-reguluvanna-migracii-zakincuitsa.html> (дата звернення 14.10.2020).

16. Пакт ООН о миграции: дебаты в бундестаге. Информационный портал Germania онлайн. URL: <https://germania-online.diplo.de/rudz-ru/politik/-/2161318> (дата звернення 14.10.2020).

17. Польша отказалась подписывать пакт ООН о миграции. URL: <https://iz.ru/814506/2018-11-20/polsha-otkazalas-podpisivat-pakt-oon-o-migracii> (дата звернення 13.10.2020).

18. Пуригіна О., Сардак С. Міжнародна міграція. Київ: ВЦ «Академія», 2007, 312 с.

19. Спільний коментар МЗС України і ДМС України у зв'язку із проведенням Конференції ООН для прийняття Глобальної угоди про

безпечно, впорядковану та законну міграцію (10-11 грудня 2018 р., м. Марракеш, Марокко). URL: <https://dmsu.gov.ua/news/dms/spilnij-komentar-mzs-a-dms.html> (дата звернення 15.10.2020).

20. Суворова В. А. Миграционный кризис в Европе: проблемы вынужденной миграции. Власть, 2018, № 1, С. 176–179.

21. Угорщина виступила проти глобального договору ООН щодо міграції. URL: <https://www.dw.com/uk/%D1%83%a-44734380> (дата звернення 15.10.2020).

22. Україна не приєдналася до Глобального Договору про міграцію – спочатку треба вирішити проблеми власних ВПО. URL: <https://islam.in.ua/ua/novynu-u-sviti/ukrayina-ne-pruyednalasya-do-globalnogo-dogovoru-pro-migraciju-spochatku-treba> (дата звернення 15.10.2020).

23. Франція та Італія закликають створити нову систему автоматичного перерозподілу мігрантів у країнах ЄС. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-35world/2783918-italia-i-francia-zaavili-pro-neobhidnist-novoi-sistemi-rozpodilumigrativ.html> (дата звернення 15.10.2020).

24. Юськів Б. Глобалізація і трудова міграція в Європі. Рівне: видавець О.М. Зень, 2009, 479 с.

25. Bauböck R. Refugee Protection and Burden-Sharing in the European Union. *Journal of Common Market studies*, 2018, vol.56, № 1, P. 141-156.

26. Carrera S., Karel Lannoo K., Marco Stefan M., Vosyliūtė L. Some EU governments leaving the UN Global Compact on Migration: A contradiction in terms? *CEPS Policy Insights*, № 2018.15, November 2018. P. 11-12.

27. Frontex news release. Migratory flows in October 2018. URL: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news-release/migratoryflows-in-october-down-by-a-third-spain-accounts-for-60-of-detections-ppaQPH> (дата звернення 17.10.2020).

28. Migration in Europe – Statistics and Facts. URL: <https://www.Statista.com/topics/4046/migration-in-europe/> (дата звернення 15.10.2020).

29. Niemann A., Zaun N. EU Refugee Policies and Politics in Times of Crisis: Theoretical and Empirical Perspectives. *Journal of Common Market studies*, 2018, vol. 56, № 1, P. 3-22.

30. U.S. Ends Participation in the Global Compact on Migration. Press Statement. Rex W. Tillerson Secretary of State. Washington, DC, December 3, 2017.

31. UN General Assembly. Global Compact on Safe, Orderly and Regular Migration: Final Draft, 11 July 2018. URL: https://refugeesmigrants.un.org/sites/default/files/180711_final_draft_0.pdf (дата звернення 17.10.2020).

References:

1. Avstriia vidmovylasia pidpysaty mihratsiinyi pakt OON. URL: <https://www.dw.com/uk/%D1%97a-44734380> (data zvernennia 17.10.2020).

2. Burejko N.N. Mezhdunarodnaya migraciya kak predmet mezhdisciplinarnogo issledovaniya. Studia Humanitatis. Mezhdunarodnyj elektronnyj nauchnyj zhurnal, 2014, №4. URL: <http://st-hum.ru/content/burejko-nn-mezhdunarodnaya-migraciya-kak-predmet-mezhdisciplinarnogo-issledovaniya> (data zvernennia 17.10.2020).

3. Vojnikov V. V. Evropejskoe prostranstvo svobody, bezopasnosti i pravosudiya i migracionnyj krizis. Sovremennaya Evropa, 2017, №2, S. 49-54.

4. Evrostat. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Main_Page (data zvernennia 12.10.2020).

5. Ievtukh V. Etnopolityka v Ukraini: pravnychi ta kulturolohichni aspekty. Kyiv: Feniks, 1996, 214 s.

6. Katerynychuk M. Pravove rehuliuвання obmezhuvalnykh zakhodiv shchodo immihratsii do SShA. Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu. Zbirnyk nauk. prats. Vyp. 91: Pravoznavstvo. Chernivtsi: ChDU, 2000, S. 89-94.

7. Krainy OON pohodyly pershyi v istorii hlobalnyi dohovir pro mihratsiiu. URL: <https://www.dw.com/uk/%a-44671486> (data zvernennia 12.10.2020).

8. Makron i Merkel' navodnyat Evropu millionami migrantov. URL: https://tsargrad.tv/articles/makron-i-merkel-navodnjat-evropu-millionami-migrantov_172310 (data zvernennia 12.10.2020).

9. Malynovska O. Mihranty, mihratsiia ta Ukrainська derzhava: analiz upravlinnia zovnishnimy mihratsiiamy. Kyiv: Vyd-vo NADU, 2004, 236 s.

10. Marin Le Pen: «Franciya dolzhna otkazat'sya ot Dogovora OON o migracii». URL: <https://regnum.ru/news/2530135.html> (data zvernennia 13.10.2020).

11. Marin Le Pen: Vo imya Francuzov! Protiv migrantov. 12 fevralya 2017 g. / Russkoe Agenstvo Novostej. URL: <http://novosti-mira.ru-an.info/marin-le-pen-vo-imya-francuzov-protiv-migrantov> (data zvernennya 13.10.2020).

12. Migraciya. URL: <https://www.un.org/ru/sections/issues-depth/migration/index.html> (data zvernennya 12.10.2020).

13. Mihnatsiini protsesy v suchasnomu sviti: svitovyi, rehionalnyi ta natsionalnyi vymiry (poniatiinyi aparat, kontseptualni pidkhody, teoriia ta praktyka) / Za red. Rymarenka Yu. Kyiv: Dovira, 1998, 911 s.

14. «My sami vyrishymo, yak kontroliuvaty nashi kordony». Shcho vidomo pro Vsesvitnii pakt OON pro mihnatsiiu. URL: <https://tyzhden.ua/News/223713> (data zvernennia 14.10.2020).

15. Moherini poperedzhaie YeS, shcho hroshi na rehuliuвання mihnatsii zakinchuiutsia. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2740863-mogerini-poperedzhaie-es-so-grosi-na-reguluvanna-migracii-zakincuutsia.html> (data zvernennia 14.10.2020).

30

16. Pakt OON o migracii: debaty v bundestage. Informacionnyj portal Germania onlajn. URL: <https://germania-online.diplo.de/rudz-ru/politik/-/2161318> (data zvernennya 14.10.2020).

17. Pol'sha otkazalas' podpisyvat' pakt OON o migracii. URL: <https://iz.ru/814506/2018-11-20/polsha-otkazalas-podpisyvat-pakt-oon-o-migracii> (data zvernennya 13.10.2020).

18. Puryhina O., Sardak S. Mizhnarodna mihnatsiia. Kyiv: VTs «Akademii», 2007, 312 s.

19. Spilnyi komentar MZS Ukrainy i DMS Ukrainy u zviazku iz provedenniam Konferentsii OON dlia pryiniattia Hlobalnoi uhody pro bezpechnu, vporiadkovanu ta zakonnu mihnatsiiu (10-11 hrudnia 2018 r., m. Marrakesh, Marokko). URL: <https://dmsu.gov.ua/news/dms/spilnij-komentar-mzs-a-dms.html> (data zvernennia 15.10.2020).

20. Suvorova V. A. Migracionnyj krizis v Evrope: problemy vynuuzhdennoj migracii. Vlast', 2018, № 1, S. 176–179.

21. Uhorschchyna vystupyla proty hlobalnogo dohovoru OON shchodo mihnatsii. URL: <https://www.dw.com/uk/%D1%83%/a-44734380> (data zvernennia 15.10.2020).

22. Ukraina ne pryiednalasia do Hlobalnogo Dohovoru pro mihnatsiiu – spochatku treba vyrishyty problemy vlasnykh VPO. URL: <https://islam.in.ua/ua/novyny-u-sviti/ukrayina-ne-pryiednalasya-do-globalnogo-dohovoru-pro-migraciyu-spochatku-treba> (data zvernennia 15.10.2020).

23. Frantsiia ta Italiia zaklykaiut stvoryty novu systemu avtomatychnoho pererozpodilu mihrantiv u krainakh YeS. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-35world/2783918-italia-i-francia-zaavili-pro-neobhidnist-novoi-sistemi-rozpodilumigrantiv.html> (data zvernennia 15.10.2020).

24. Iuskiv B. Hlobalizatsiia i trudova mihratsiia v Yevropi. Rivne: vydavets O.M. Zen, 2009, 479 s.

25. Bauböck R. Refugee Protection and Burden-Sharing in the European Union. *Journal of Common Market studies*, 2018, vol.56, № 1, P. 141-156.

26. Carrera S., Karel Lannoo K., Marco Stefan M., Vosyliūtė L. Some EU governments leaving the UN Global Compact on Migration: A contradiction in terms? *CEPS Policy Insights*, № 2018.15, November 2018. P. 11-12.

27. Frontex news release. Migratory flows in October 2018. URL: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news-release/migratoryflows-in-october-down-by-a-third-spain-accounts-for-60-of-detections-ppaQPH> (дата звернення 17.10.2020).

28. Migration in Europe – Statistics and Facts. URL: <https://www.Statista.com/topics/4046/migration-in-europe/> (дата звернення 15.10.2020).

29. Niemann A., Zaun N. EU Refugee Policies and Politics in Times of Crisis: Theoretical and Empirical Perspectives. *Journal of Common Market studies*, 2018, vol. 56, № 1, P. 3-22.

30. U.S. Ends Participation in the Global Compact on Migration. Press Statement. Rex W. Tillerson Secretary of State. Washington, DC, December 3, 2017.

31. UN General Assembly. Global Compact on Safe, Orderly and Regular Migration: Final Draft, 11 July 2018. URL: https://refugeesmigrants.un.org/sites/default/files/180711_final_draft_0.pdf (дата звернення 17.10.2020).